

СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЦЕНТРАЛЬНОГО РЕГІОНУ УКРАЇНИ

CONDITION AND PROSPECTS OF RURAL TERRITORIES DEVELOPMENT IN UKRAINE'S CENTRAL REGION

Олександр ЯЦЕНКО,
кандидат економічних наук,
Черкаський державний
технологічний університет

Oleksandr YATSENKO,
PhD Economics,
Cherkasy State
Technological University

За роки незалежності на селі здійснено глибокі структурні реформи, докорінно перебудовано земельні й майнові відносини, створено організаційно-правові структури ринкового спрямування на основі приватної власності на землю та майно, індивідуальної, сімейної та колективної форм організації праці. Агропромисловий комплекс (АПК) стає осередком підвищеної економічної активності, зростає його інвестиційна привабливість.

Водночас у розвитку агропромислового комплексу залишається низка дуже складних проблем, які не лише перейшли у спадок від старої адміністративної системи, а й стали результатом окремих помилок у його реформуванні, недостатньої послідовності у здійсненні реформ.

До зазначених проблем належать такі:

1. Деформації структури виробництва. У 2010 році 55,1% валової продукції сільського господарства вироблялося в господарствах населення. Проте ці господарства знаходяться на найнижчій сходинці суспільної організації виробництва: з огляду на малі розміри вони є консервативними до науково-технічного прогресу й сучасної організації агробізнесу, нездатними формувати мінімально необхідні товарні партії стандартизованої продукції, яких потребують внутрішній та особливо зовнішній ринки.

2. Низька ефективність сільськогосподарських підприємств. У 2010 році збиток від діяльності сільгоспідприємств становив 4,9 млрд. грн., а частка збиткових підприємств – 29,8%. Протягом останніх років хронічно збитковим залишається тваринництво, а саме вирощування ВРХ, свиней тощо.

3. Деформації цінних пропорцій – співвідношення цін на сільськогосподарську продукцію та матеріально-технічні ресурси, які споживаються в аграрному секторі.

4. Нераціональне використання земельних ресурсів сільськогосподарського призначення, особливо меліорованих, зниження родючості земель внаслідок недостатніх природоохоронних та агротехнічних заходів у землекористуванні.

5. Критична зношеність основних виробничих фондів. Рівень зношеності тракторів становить 80%, комбайнів – 95%. Значна частина техніки застаріла не лише фізично, а й морально.

6. Недосконалість механізмів інвестиційного забезпечення. Інвестиційні ресурси аграрного сектора формуються головним чином за рахунок власних коштів підприємств, переважну частину яких становлять амортизаційні відрахування. Вкрай вузьким є сегмент довгострокового кредитування АПК.

7. Відсутність реформування в соціальної сфері села. Зважаючи на низьку забезпеченість сільських поселень дільничними лікарнями, дитячими закладами, загальноосвітніми школами на тлі депопуляційних процесів, міграційного відпливу сільської молоді кількість зайнятих у сільському господарстві за останні десять років значно

зменшилася. Дуже низькою залишається мотивація до праці сільськогосподарських товаровиробників. Середньомісячна заробітна плата в сільському господарстві становила 1467 грн., в переробній промисловості – 2281 грн., або відповідно 65,5

та 101,9% до середнього показника по Україні (2239 грн./міс.).

На державному рівні розпочалося вирішення питань щодо фінансового оздоровлення економіки агроформувань. Затверджується ефективний механізм кредитування, передбачена фінансова підтримка селекційно-плеєнної роботи й насінництва, виробництва продукції рослинництва й тваринництва, заходів щодо боротьби зі шкідниками й хворобами сільськогосподарських рослин, робіт з докорінного поліпшення земель агропромислових підприємств, а також тих, які знаходяться в особливо складних кліматичних умовах.

Сучасний стан сільських територій України, включаючи землі Центрального регіону, характеризується не лише значними структурними, функціональними та пов'язаними з ними демографічними проблемами, він також відзначається значним потенціалом для розвитку сільськогосподарської та інших видів підприємницької діяльності на селі. Водночас реалізація цього потенціалу є неможливою без ґрунтовного дослідження проблем і перспектив економічного розвитку сільських територій не як другорядної після міст за важливістю категорії, а як повноцінної та потребуючої активної підтримки складової регіональної економіки, що є не лише місцем виробництва сільськогосподарської продукції, а й територією проживання та отримання доходів третини населення держави і більш ніж половини населення Центрального регіону.

Якщо у розвинених країнах рівень життя сільського населення постійно підвищується внаслідок відповідної державної політики, особливо це стосується територій з ускладненими умовами проживання та ведення господарської діяльності, то в Україні в цьому відношенні зберігається ціла низка гострих проблем. Внаслідок багатьох об'єктивних причин сільські території України, включаючи Центральный регіон, характеризуються монофункціональністю, що концентрується навколо сільського господарства як основного виду діяльності та джерела доходів лівової частки мешканців сіл.

На цей час альтернативи сільському господарству на цих територіях є незначними, що зумовлено порівняно низькою щільністю розселення мешканців сільських місцевостей, від-

сутністю підтримки підприємницьких ініціатив та джерел інвестиційного забезпечення, незадовільним рівнем розвитку виробничої та соціальної інфраструктури, відсутністю доступних можливостей професійної підготовки, недоступністю інформаційного забезпечення щодо альтернативних видів діяльності тощо. Внаслідок цього посилюються міграційні процеси, що надалі погіршують демографічну ситуацію сільських територій, зни-

У статті розглянуто сучасний стан та проблеми розвитку сільських територій України, а також виявлено основні чинники впливу на формування й використання виробничого та соціального потенціалу українського села в умовах ринкових трансформацій, визначено основні напрями державної політики для вирішення існуючих проблем.

The article deals with modern state and problems of the development of Ukraine's rural territories as well as basic factors of the influence on the formation and use of production and social potential of Ukrainian village in the conditions of market transformations. Basic directions of state policy for solving the existing problems are also determined.

Таблиця 1. Зайнятість та безробіття на сільських територіях Центрального регіону України у 2010 році*

Область	Сільське населення (наявне), тис. осіб	Зайняте сільське населення (у працездатному віці), тис. осіб	Населення, офіційно зайняте в сільському господарстві (мисливстві, лісовому господарстві, рибальстві, рибництві), тис. осіб	Рівень офіційного безробіття сільського населення (в працездатному віці), %
Черкаська	640,0	627,3	337,9	9,9
Полтавська	660,0	714,0	432,4	9,7
Кіровоградська	440,0	473,5	248,5	8,9
Вінницька	940,0	771,2	409,3	10,0
Центральний регіон	2680,0	2585,9	1428,1	-

*Розраховано на основі [1; 6-8; 9-12; 14]

жуючи наявну частку населення в працездатному віці, а також збільшуючи соціальне навантаження на ту частину зайнятого населення, що продовжує життя та економічну діяльність у селах.

Внаслідок перелічених факторів більшість сільського населення була і залишається зайнятою в сільському господарстві, незважаючи на низьку дохідність та високу трудомісткість цієї діяльності в Україні. Водночас потрібно зауважити, що значна кількість як економічно активного, так і неактивного населення здійснює діяльність у сфері сільського господарства на присадибних ділянках з метою забезпечення власних потреб. І це спричинено саме відсутністю альтернатив у виборі видів економічної діяльності та джерел отримання доходів. Дані щодо населення, зайнятості й безробіття на сільських територіях Центрального регіону наведено в **табл. 1**.

Основними альтернативами сільському господарству на сьогодні є сфери будівництва, торгівлі, соціальних послуг тощо. Водночас унаслідок перелічених вище перешкод до їх активного розвитку наразі вони не мають можливості забезпечувати значну кількість населення доходами, достатніми до прожиття, а для частини сільських мешканців є лише додатковими діяльностями, які вони поєднують з веденням сільського господар-

Таблиця 2. Валова продукція сільського господарства Центрального регіону України у 2010 році (у порівнянних цінах 2005 року)*

Показники	Області				Центральний регіон
	Черкаська	Полтавська	Кіровоградська	Вінницька	
Продукція сільського господарства, млн. грн.	7045	5095	3767	6163	22070
Частка області у виробництві сільськогосподарської продукції регіону, %	31,92	23,08	17,07	27,92	100,0
Продукція рослинництва, млн. грн.	4125	3091	2447,2	3217,2	12880,4
Частка області у виробництві продукції рослинництва регіону, %	32,03	24,0	18,9	24,9	100,0
Продукція тваринництва, млн. грн.	3492	2021,7	1746	1929,9	9189,6
Частка області у виробництві продукції тваринництва регіону, %	37,9	21,9	19,0	21,0	100,0

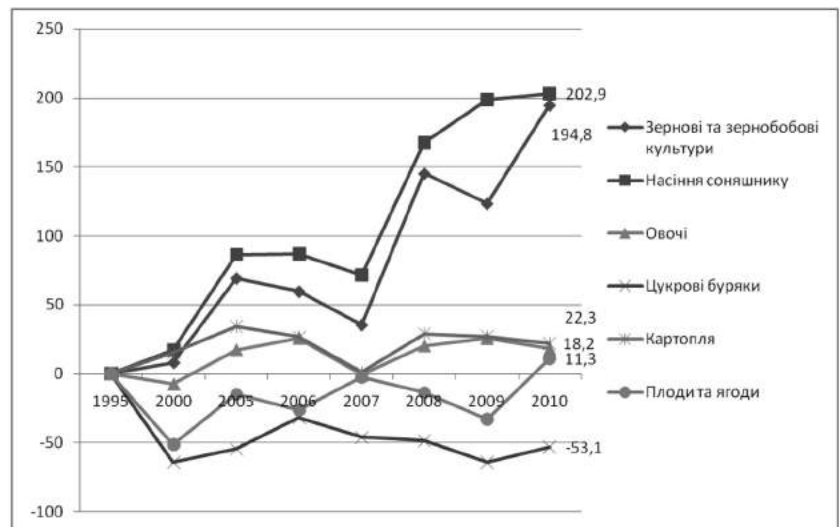
*Розраховано на основі [6; 7]

ства. Також варто зауважити, що для тієї частини населення, яка є самозайнятою в сільському господарстві та здійснює діяльність на особистих присадибних ділянках, немає вимог щодо сплати страхових внесків на користь соціального страхування, а отже, у разі втрати можливості здійснення цієї діяльності вони не зможуть розраховувати на соціальний захист держави.

Незважаючи на активну діяльність населення Центрального регіону в сільському господарстві, рівень і темпи його розвитку, ефективність виробництва та якість продукції не є задовільними. У загальних обсягах валової продукції сільського господарства України частка Центрального регіону в 2010 році становила 22%, зокрема 19,5% у рослинництві та 24,7% у тваринництві. Детальні дані щодо виробництва сільськогосподарської продукції в розрізі областей регіону наведено в **табл. 2**.

Таким чином, у Центральному регіоні України у 2010 році було вироблено сільськогосподарської продукції на суму 22

Рис. 1. Динаміка темпів приросту виробництва продукції рослинництва Центрального регіону України в 1995-2010 роках (базовим прийнято 1995 рік) [9-12]

млрд. грн., з яких 12,9 млрд. грн. становила продукція рослинництва, а 9,2 млрд. грн. – тваринництва. Найбільшу частку сільськогосподарської продукції виробляють суб'єкти Черкаської області.

Враховуючи значну частку сільського населення Центрального регіону, наявний рівень виробництва сільськогосподарської продукції на його території є вкрай низьким і вказує на невикористання існуючих земельних ресурсів та людського потенціалу регіону, що підтверджується також і динамікою виробництва сільськогосподарської продукції, яка свідчить про скорочення обсягів виробництва за основними видами продукції з 1990 року, за винятком декількох позицій.

Так, динаміка виробництва продукції рослинництва в Центральному регіоні України характеризується змінними тенденціями. Приймаючи показники виробництва 1995 року за базу, визначено темпи приросту продукції до 2010 року, що зображено на **рис. 1**. Так, найбільшим приростом характеризувався виробництво насіння соняшнику, що у 2010 році зросло на 202,9%, та виробництво зернових і зернобобових культур (194,8%), децю менше зростання відбулося у виробництві картоплі (22,3%), овочів (18,2%) і плодів та ягід (11,3%). Водночас виробництво цукрових буряків станом на 2010 рік скоротилося порівняно з 1995 роком на 53,1%.

Динаміка темпів приросту продукції тваринництва також характеризується змінними тенденціями і залежить від конкретного напрямку цієї діяльності (**рис. 2**). Так, стабільний приріст протягом аналізованого періоду було відзначено лише щодо птахівництва, яке отримало порівняно з показником 1995 року приріст на рівні

Рис. 2. Динаміка темпів приросту виробництва продукції тваринництва Центрального регіону України в 1995-2011 роках (базовим прийнято 1995 рік) [9-12]

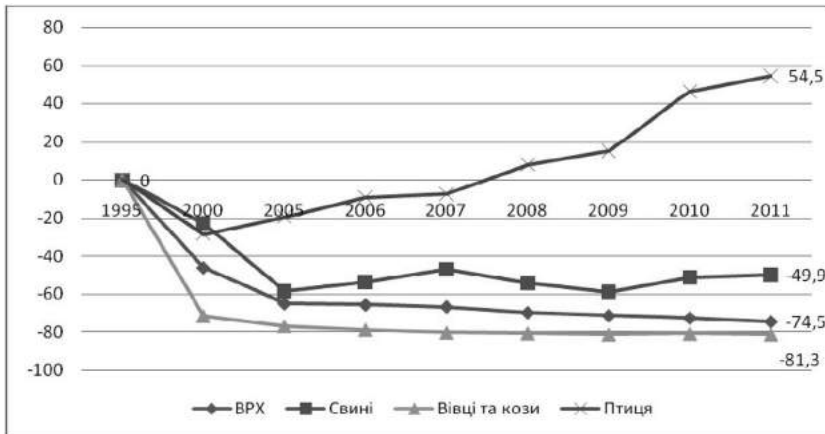
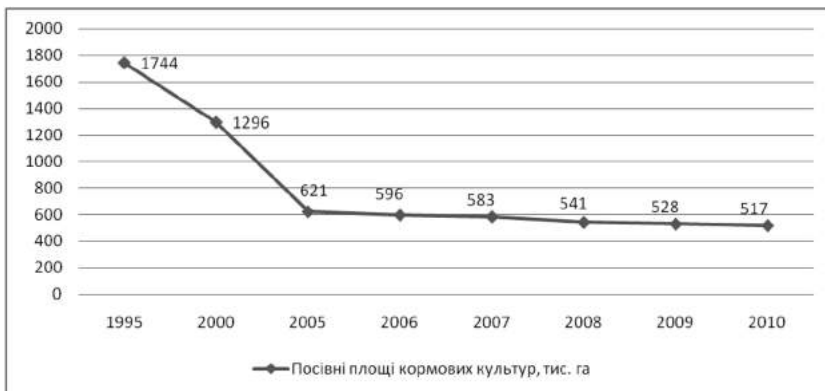

Рис. 3. Посівні площі під кормові культури Центрального регіону України в 1995-2010 роках

Таблиця 3. Динаміка виробництва продукції тваринництва в Центральному регіоні України*

Роки	М'ясо (у забійній вазі), тис. тонн	Молоко, тис. тонн	Яйця, млн. шт.	Вовна, тонн
1995	429,3	3162,3	1342,1	1417
2000	286,9	2127,7	1311,5	147,4
2005	236,1	2516,7	1925,8	72,5
2006	265,5	2557	2125,2	56,7
2007	334,8	2379	2176,1	60,3
2008	358,3	2335,7	2376,2	56,2
2009	397,9	2397,4	2452,3	61,2
2010	484,5	2359,5	2663,6	66,8
2011	489,3	2359,3	2787,4	66,9

*Розраховано на основі [9-12]

Таблиця 4. Порівняння обсягів виробництва з рівнем споживання основних видів сільськогосподарської продукції на одну особу в Центральному регіоні України (дані за 2010 рік)

Види продукції	Виробництво	Споживання	Рациональна (рекомендована) норма споживання*
М'ясо та м'ясопродукти в перерахунку на м'ясо (включаючи сало і субпродукти), кг	44,9	49,1	80
Молоко і молочні продукти (в перерахунку на молоко), кг	245,2	225,6	380
Яйця, шт.	372	274	290
Картопля, кг	408	151,4	124
Овочі та баштанні, кг	177	153,2	161
Плоди та ягоди, кг	38	37,1	90

*Розроблені НДІ харчування Міністерства охорони здоров'я України

54,5%. Інші напрями тваринництва характеризувалися спадом: скоротилася кількість відгодовуваних свиней (-49,9%), овець та кіз (-81,3%), а також поголів'я великої рогатої худоби (-74,5%).

Унаслідок цього відбулося також скорочення виробництва молока (на 25,4%) й вовни (на 95,3%), водночас рівень виробництва м'яса в останні роки повернувся на рівень 1995 року і навіть дещо його перевищив (на 13,9%).

Суттєве зростання відзначено у виробництві яєць завдяки активному розвитку птахівництва в Центральному регіоні, передусім у Черкаській області (протягом 1995-2011 років відбулося нарощування обсягів виробництва з 1342,1 до 2787,4 млн. штук). Завдяки цьому рівень виробництва продукту зріс протягом аналізованого періоду на 288,1%. Більш детальні дані щодо виробництва продукції тваринництва в регіоні наведено в **табл. 3**.

З метою визначення адекватності рівня виробництва сільськогосподарської продукції споживчим потребам регіону проаналізовано обсяги виробництва в розрахунку на одну особу та здійснено порівняння зі споживанням основних продуктів харчування у 2010 році, а також раціональними (рекомендованими) нормами споживання, затвердженими Міністерством охорони здоров'я України (**табл. 4**).

З даних **табл. 4** видно, що в Центральному регіоні все ще недостатнім є рівень виробництва м'яса та м'ясопродуктів, причому як щодо фактичного споживання, так і з погляду його раціональної норми. Очевидним є те, що споживання м'яса перебуває на достатньо низькому рівні не лише внаслідок невідповідності потребам його кількості, а й унаслідок високих цін порівняно з доходами населення регіону, внаслідок чого недостача м'ясопродуктів у раціоні компенсується надмірним споживанням інших продуктів харчування, зокрема картоплі. Саме цей продукт користується найбільшою популярністю в Центральному регіоні внаслідок сприятливих природно-кліматичних умов, а також є основою раціону в сільських місцевостях. Цим власне і спричинені великі обсяги виробництва цього продукту, що перевищують його фактичне споживання у 2,7 раза, а раціональне – у 3,4 раза.

Повертаючись до проблеми виробництва м'яса та м'ясопродуктів, потрібно зазначити, що зростання цін та скорочення його заготівель протягом останніх десятиліть у Центральному регіоні викликано об'єктивними причинами, однією з яких є суттєве підвищення вартості кормів, що займають лівову частку у витратах на виробництво продукції тваринництва, які коливаються в межах 70-74% від сукупних витрат [14].

Дослідження показало, що вартість кормів лише протягом 2010 року піднялася на 18-66% (зокрема: макуха соняшникова – на 18,2%, або на 310 грн./т, шрот соняшниковий – на 18,7%, або на 337 грн./т, фуражне зерно – на 66%, або на 685 грн./т, кукурудза – на 45%, або з 1240 до 1800 грн./т) [14].

Така ситуація з вартістю кормів ставить сектор тваринництва регіону в складне становище, причому перспектив покращення ситуації не очікується, що спричинено постійним скороченням посівних площ під кормові культури (**рис. 3**). Це ще раз доводить справедливості твердження, що до питань розвитку сільського господарства необхідно підходити комплексно, враховуючи взаємозалежності між секторами цього виду діяльності, які суттєво впливають один на одного, особливо при настанні кризових явищ в економічній системі регіону чи країни. Очевидно, що в нинішній ситуації з метою розвитку сектора тваринництва необхідними

Таблиця 5. Частка господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції Центрального регіону України у 2010 році*

Область	Продукція рослинництва, %	Продукція тваринництва, %
Черкаська	59,0	27,0
Полтавська	44,5	57,8
Кіровоградська	37,5	55,2
Вінницька	52,3	75,8
Україна загалом	54,9	55,3

*Джерело [1]

є також і відповідні заходи щодо збільшення пропозиції кормів та зниження їх вартості.

Розглядаючи частку господарств населення у виробництві сільськогосподарської продукції Центрального регіону, можна зазначити, що структура в цілому не відрізняється від загальноукраїнської (табл. 5). Але в таких областях, як Черкаська та Вінницька, структура виробників дещо відрізняється від типової. Так, у Черкаській області частка господарств населення у виготовленні продукції тваринництва становить лише 27%. Це зумовлено бурхливим розвитком промислового птахівництва в регіоні. У Вінницькій області ситуація протилежна, частка господарств населення у тваринництві сягає майже 76%. Ця особливість ускладнює координацію регіонального сільськогосподарського виробництва та вимагає створення ефективно діючої мережі агропромислових ринків.

Вартим уваги є також рівень економічної ефективності сільськогосподарських підприємств Центрального регіону, що довгий час характеризувався як прибутковий, і лише протягом декількох років у Вінницькій області можна спостерігати збитковість. На даний час у Черкаській області рівень рентабельності становить +18,1%, у Полтавській та Вінницькій – 21,7 і 19,4% відповідно. Необхідно вказати на досить високий рівень рентабельності продукції сільськогосподарських підприємств у Кіровоградській області, який у 2010 році становив 40,7% (табл. 6).

На основі аналізу сільського господарства Центрального регіону можна зробити висновок, що в межах багатофункціонального розвитку сільських територій поряд із диверсифікацією видів економічної діяльності та підтримкою формування її несільськогосподарських видів необхідним є також приділення особливої уваги стимулюванню, нарощуванню обсягів виробництва та підвищенню ефективності сільського господарства, без якого неможливе забезпечення продовольчої безпеки країни. Більше того, сільськогосподарський потенціал України загалом і Центрального регіону зокрема здатний не лише забезпечувати потреби власного населення, а й формувати експорт агропромислової продукції, причому необхідним є зосередження не на сировинному експорті, а на реалізації на зовнішніх ринках готової продовольчої продукції.

Тому з позиції багатофункціонального розвитку сільських територій підтримка сільського господарства повинна бути одним із ключових напрямів державної політики. Вона має сприяти оптимізації структури сільськогосподарського виробництва, підвищенню його ефективності та конкурентоспроможності продукції, забезпечувати адекватний розподіл доходів між виробниками та посередниками на агропромисловому ринку, створювати умови для розвитку колективних форм сільського господарства (сільськогосподарських підприємств і фермерських господарств) з метою об'єднання виробничих зусиль та підвищення якості продукції.

У світовій практиці поняття багатофункціонального розвитку сільських територій тісно пов'язано зі збільшенням частки несільськогосподарських видів діяльності. Досвід зарубіжних країн, особливо економічно розвинених, вказує на зростаючу важливість виникнення та здійснення несільськогосподарських видів діяль-

Таблиця 6. Динаміка рівня рентабельності продукції сільськогосподарських підприємств Центрального регіону України в 1995–2010 роках, %*

Область	Роки						
	1995	2000	2005	2007	2008	2009	2010
Черкаська	15,2	6,7	12,5	16,4	15,7	18,3	18,1
Полтавська	12,8	2,1	10,2	13,6	11,3	15,5	21,7
Кіровоградська	21,5	5,6	22,1	26,5	24,2	28,8	40,7
Вінницька	6,3	-3,1	5,1	10,3	11,8	9,0	19,4

*Джерело [8]

ності на сільських територіях як альтернативних джерел доходів та передумов до подальшого соціально-економічного розвитку окремих місцевостей. У світі вже протягом декількох десятиліть відбувається активне пропагування диверсифікації видів економічної діяльності на сільських територіях, що традиційно також були лише місцем ведення сільського господарства. Завдяки активній діяльності у цьому напрямі згідно з даними зарубіжних вчених вже на початку XXI ст. 30–35% доходів домогосподарств на сільських територіях (зокрема, 42% в Африці, 40% у Південній Америці та 32% в Азії) отримувалися від здійснення несільськогосподарських видів діяльності [13; 15].

Використовуючи досвід Європейського Союзу у сприянні розвитку несільськогосподарських видів економічної діяльності на сільських територіях, потрібно виділити такі основні потенційні напрями [16]:

- діяльність у туристичній сфері, зокрема агротуризм;
- виробництво енергії на основі відновлювальних джерел;
- діяльність у сфері культури, мистецтва та національно-етнічної спадщини;
- упорядкування земельних угідь та покращення ландшафтів;
- розвиток соціальних послуг;
- здійснення віддаленого надання послуг (інформаційних, торговельних, науково-дослідних тощо) шляхом використання мережі Інтернет.

На нашу думку, багатофункціональність розвитку сільських територій означає, що завдяки відповідним державним механізмам підтримки та сприяння розвитку як сільського господарства, так і несільськогосподарських видів економічної діяльності ці території повинні перетворитися на повноцінну частину національного господарства, де населення буде користуватися благами, за якістю та кількістю максимально прирівняними до урбанізованих систем з ідентичними можливостями особистого (кар'єрного) розвитку й забезпечення економічного достатку.

З огляду на викладене вище диверсифікація видів економічної діяльності на сільських територіях покликана знизити рівень бідності й забезпечити максимально можливу кількість населення джерелом доходів. Водночас при активному розвитку унікальних та конкурентоспроможних видів діяльності, для здійснення яких сільські території використовуються як перевага, а не трактуються як недолік, можливим є вихід на достатньо високий рівень прибутковості, що дасть поштовх до подальшого розвитку сільської місцевості та виникнення суміжних чи обслуговуючих суб'єктів підприємництва.

Фактично будь-яка сільська територія має потенціал до певних видів діяльності, тому за умов його правильного використання й додаткової підтримки (інвестиційної, фінансової, інфраструктурної чи інформаційної) вона може розвинутися в самодостатній комплекс, де поява та розвиток одних видів підприємництва сприятиме створенню інших, тим самим формуючи передумови до постійної соціально-економічної еволюції місцевості.

Одночасно з диверсифікацією видів економічної діяльності необхідним є приділення окремої уваги підвищенню ефективності сільського господарства.

Адже, як уже зазначалося, сільськогосподарський потенціал України, а також і Центрального регіону здатний не лише забезпечувати потреби власного населення, а й експортувати агропромисловою продукцію. При цьому одним із пріоритетних напрямів розвитку сільського господарства потрібно визнати виробництво екологічно чистої сільськогосподарської продукції, обсяги вирощування якої набувають усе більших обсягів в економічно розвинених країнах. Зокрема, в Центральному регіоні України наявні всі передумови для виробництва такої продукції, необхідними є лише обґрунтування критеріїв щодо їх виробництва та стандартизації, а також створення інформаційної підтримки розвитку цього виду діяльності з метою залучення та активізації населення.

Існуючі проблеми сільських територій України спричинені тим, що нині не використовується повною мірою їх наявний потенціал, який складається зі значних людських та земельних ресурсів. Саме внаслідок цього спостерігаються значні диспропорції в доходах сільського та міського населення, рівнях забезпеченості об'єктами інфраструктури, а також проблеми, пов'язані із забезпеченням продовольчої безпеки країни.

Безперечно, визначення оптимальної структури видів економічної діяльності для сільських територій є складним питанням, пов'язаним з різноманітними чинниками впливу, зокрема: складом населення, його віковою та професійною структурою, щільністю заселення території, наявністю відповідних природних, людських та фінансових ресурсів, рівнем розвитку необхідної інфраструктури та її експлуатаційним станом, доходами населення тощо.

Таким чином, формування структури видів економічної діяльності на сільських територіях має відбуватися з урахуванням характеру дії ринкових сил. Водночас з боку державних і регіональних органів влади, а також органів місцевого самоврядування необхідним є сприяння підприємницьким ініціативам сільського населення з максимальною можливою підтримкою та забезпеченням їх відповідними ресурсами. Доцільним є також подальше дослідження й обґрунтування використання зарубіжного досвіду багатофункціонального розвитку сільських територій.

Однією з найбільш ресурсоемних проблем і перешкод на шляху багатофункціонального розвитку сільських територій є рівень забезпеченості та стан об'єктів інфраструктури села, що фінансуються за залишковим принципом (спорудження нових не є можливим унаслідок відсутності відповідних коштів у державному та місцевих бюджетах).

ВИСНОВКИ

Підсумовуючи перспективи багатофункціонального розвитку сільських територій України в цілому та Центрального регіону зокрема, слід зазначити, що на сьогодні ведення сільського господарства як основного виду економічної діяльності в сільській місцевості є недостатньо організованим та малоефективним. Воно характеризується значними диспропорціями внаслідок відсутності адекватної державної політики та ініціювання необхідних реформ і ринкових змін.

Водночас навіть без активного розвитку альтернативних видів економічної діяльності на сільських територіях нинішня ситуація дає змогу сільському населенню хоч якось забезпечувати себе продуктами харчування та мінімальними доходами, достатніми для існування. Незважаючи на необхідність реформування структури зайнятості на сільських територіях, діюча агропромислова модель розвитку вітчизняного села є певною мірою виправданою, оскільки дає змогу пройти кризові явища в економіці без додаткових бюджетних витрат.

Таким чином, Центральний регіон України володіє значним потенціалом багатофункціонального розвитку сільських територій і при застосуванні ефективних методів і механізмів стимулювання їхнього розвитку зможе претендувати на суттєве покращення свого соціально-економічного стану.

CONCLUSIONS

Summarizing the analysis of the prospects of multifunctional development of rural areas in Ukraine in general and the Central Region in particular it should be noted that agriculture as the main economic activity in rural areas is not properly organized at present and as a result it is ineffective. It is characterized by large disparities due to the lack of adequate state policy and the absence of necessary reforms and market changes.

However, even without active development of alternative economic activities in rural areas, the current situation allows rural population to provide itself with food and minimum income sufficient for existence. Despite the need to reform the structure of employment in rural areas, the current model of domestic agro industrial village development is to some extent justified, since it helps to overcome the economic crisis without additional budgetary costs.

Thus, the central region of Ukraine has significant potential of multifunctional rural development and the application of effective methods and the mechanisms of encouraging their development can aspire to significant improvement of its socio-economic status.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Закон України «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ligazakon.ua>.
3. Закон України «Про стимулювання розвитку регіонів» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ligazakon.ua>.
4. Закон України «Про пріоритетність соціального розвитку села та агропромислового комплексу в народному господарстві» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ligazakon.ua>.
5. Державна цільова програма розвитку українського села на період до 2015 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ligazakon.ua>.
6. Регіони України 2010: [стат. зб.] / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2010. – Ч. 1. – 368 с.
7. Регіони України 2010: [стат. зб.] / Держкомстат України; за ред. О.Г. Осауленка. – К., 2010. – Ч. 2. – 805 с.
8. Сільське господарство України 2010: [стат. зб.] / Держкомстат України; за ред. Ю.М. Остапчука. – К., 2011. – 384 с.
9. Статистична та аналітична інформація Головного управління статистики у Черкаській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: ck.ukrstat.gov.ua.
10. Статистична та аналітична інформація Головного управління статистики в Полтавській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: poltavastat.gov.ua.
11. Статистична та аналітична інформація Головного управління статистики у Кіровоградській області [Електронний ресурс] / Режим доступу: kirstat.kr.ua.
12. Статистична та аналітична інформація Головного управління статистики у Вінницькій області [Електронний ресурс] / Режим доступу: vous.vin.ua.
13. Несільськогосподарська зайнятість в сільській місцевості України [Електронний ресурс] / Інститут економічних досліджень та політичних консультацій. – Режим доступу: http://www.ier.com.ua/files/publications/Policypapers/German_advisory_group/2005/U13ukr.pdf.
14. Статистичний щорічник України за 2010 рік / Держкомстат України; за ред. О. Г. Осауленка. – К., 2011. – 566 с.
15. Promoting Farm/Non-Farm Linkages for Rural Development - Case Studies from Africa and Latin America: [Електронний ресурс] / [B. Davis, T. Reardon, K. Stamoulis, P. Winters]; Food and Agriculture Organization of the United Nations. – Режим доступу: <http://www.fao.org/docrep/005/y4383e/y4383e00.htm#Contents>.
16. Study on Employment in Rural Areas: [Електронний ресурс] / Режим доступу: http://ec.europa.eu/agriculture/publi/reports/ruralemployment/sera_report.pdf.